પ્રવચન નં. ૪૩ ગાથા - ૧૧ તા. ૨૫-૭-૭૮ મંગળવાર, અષાઢ વદ-૬ સં. ૨૫૦૪

સમયસાર અગિયારમી ગાથાનો ભાવાર્થ. આંહી સુધી આવ્યું છે, "શુદ્ધનયનો પક્ષ તો કદી આવ્યો નથી," શું કહ્યું ? વ્યવહાર છે એ બધો અસત્યાર્થ છે એટલે કે આશ્રય કરવાલાયક નથી. ભલે ભગવાનની આજ્ઞાથી વ્યવહાર આવ્યો કોઈ જાણવા, પણ એ બધો જાણવા લાયક છે. આદરવા લાયક નથી.

(શ્રોતા:) એકલો જાણવાલાયક છે કે હેય છે ?

(ઉત્તર:) જાણવા લાયકનો અર્થ જ થઈ ગયો ને કે છે હેય. આ તો આદરવા લાયક છે આ. ચૈતન્યજ્ઞાયક સ્વરૂપ શુદ્ધ ચૈતન્ય આનંદ મંદિર–ચૈતન્યઘન એ જ આશ્રય કરવા લાયક. આદરવા લાયક ઉપાદેયપણે એ એક જ ચીજ છે. ત્યારે એને આનંદ ને શાંતિ આવે સામ્યભાવ આખા જૈન દર્શનનું તાત્પર્ય તો સામ્ય, વીતરાગભાવ છે. પ્રવિણભાઈ આવ્યા લાગે છે. અગિયારમી ગાથા એનો ભાવાર્થ એમાં છેલ્લું છે.

(શ્રોતા:) ભાવાર્થ પહેલેથી લ્યો તો શું વાંધો છે ?

(ઉત્તર:) ભાવાર્થ પહેલેથી ? ભાવાર્થ:– "અહીં વ્યવહારનયને" એટલે કે જે કાંઈ આત્મામાં ગુણ ગુણી ભેદ, પર્યાય, રાગ એને જે વિષય કરે એને વ્યવહારનય કહીએ. ઝીણી વાત છે ભાઈ ! આહાહા ! જે નય એટલે જ્ઞાનનો અંશ, નય એટલે જ્ઞાનનો અંશ એ ગુણ ગુણીના ભેદને વિષય કરે ગુણી આત્મા ને જ્ઞાનાદિ ગુણ એવા ભેદનો વિષય કરે, અને પર્યાયનો વિષય કરે અને દયા દાન આદિ વિકલ્પનો વિષય કરે એ નય એટલે જ્ઞાનના અંશને વ્યવહારનય કહેવામાં આવે છે. એકલા સિદ્ધાંતો છે. આહાહા !

એ વ્યવહારનય અભૂતાર્થ છે, જૂઠો કહ્યો છે અહીંયાં. છે તો ખરો, પર્યાય છે, ગુણભેદ છે, દયા દાનના વિકલ્પો પણ છે, પણ અભૂતાર્થ અસત્યાર્થ કહ્યો. કેમ કે એનો આશ્રય કરવા જેવો

નથી. આહાહાહા ! એનો આશ્રય કરવા જેવો નથી. ગુણભેદનો, પર્યાયનો ને રાગનો એથી એને અસત્યાર્થ કહી–ગૌણ કહીને ‘ નથી ’ એમ આશ્રય કરવા લાયક નથી માટે ‘ નથી ’ એમ કહ્યું છે. આહાહાહા !

‘ શુદ્ધનયને ભૂતાર્થ કહ્યો છે ’ ત્રિકાળી વસ્તુ જે આનંદકંદ પ્રભુ એને જે જ્ઞાનનો અંશ જાણે–જુએ, એને (ભૂતાર્થ કહ્યો) કેમકે એ સત્યાર્થ ત્રિકાળી આત્મા છે. એ ધ્રુવને જુએ તેને નય, શુદ્ધનય કહે છે અને એ શુદ્ધનય ભૂતાર્થ છે. કેમકે એ ત્રિકાળીને વિષય કરે છે. આરે... આવું છે, ધરમનું સ્વરૂપ ભારે આકરું જગતને. છે ?

હવે કહે છે કે અભૂતાર્થ ને ભૂતાર્થ કહ્યો, એનો આશય શું હવે ? એની સ્થિતિ શું ?

“ જેનો વિષય વિદ્યમાન ન હોય ” આહાહા ! જેનું ધ્યેય જે છે તે વિદ્યમાન ન હોય, અસત્યાર્થ હોય–જુઠું હોય તેને અભૂતાર્થ કહે છે. આ વ્યવહારનયને અભૂતાર્થ એની વ્યાખ્યા થઈ. આહાહાહાહા ! આકરું નવા માણસને અભ્યાસ નહીં, મૂળ ચીજનો અભ્યાસ નહીં.

ભગવાન પૂર્ણાનંદ પ્રભુ ! એક સમયની પર્યાય પણ જેમાં નથી. એનો વિષય કરવો, એને ધ્યેય બનાવવું એ શુદ્ધનયનો વિષય છે. એ સમ્યગ્દર્શનનો વિષય કહો, શુદ્ધનયનો વિષય કહો, કે તેનો વિષય સામાન્ય છે તેને શુદ્ધનય કહો. આહાહા !

(જેનો) વિષય વિદ્યમાન ન હોય એને અસત્યાર્થ કહે છે. “ વ્યવહારનયને અભૂતાર્થ કહેવાનો આશય એવો છે કે શુદ્ધનયનો વિષય અભેદ એકાકાર નિત્ય દ્રવ્ય છે. ” આહાહા ! સમ્યગ્જ્ઞાન જે સત્ય શુદ્ધ અંશ, નય છે તે અંશ છે, એ ત્રિકાળી ધ્રુવનો વિષય કરે છે. વ્યવહાર છે તે વર્તમાન ભેદ ને પર્યાયનો વિષય કરે છે.

અને આ શુદ્ધ સમ્યગ્જ્ઞાનનો જે એક અંશ પ્રમાણનો, પ્રમાણ તો દ્રવ્ય ને ભેદ, અભેદ ને ભેદને બેયને જાણે પણ એ પ્રમાણમાં એનો જે નય–ભાગ, એક અંશ છે અને તે અંશ પણ ત્રિકાળીને જાણે તે અંશ છે, એને અહીંયા શુદ્ધનય કહે છે. આહા ! આ બધું આવી ગયું છે આપણે પણ આ તો ફરીને જરી.

“ એનો વિષય અભેદ ” આહા ! ચૈતન્ય બ્રહ્મ ભગવાન પૂર્ણાનંદ પ્રભુ અભેદ સામાન્ય જેમાં ગુણ ગુણીનો ભેદેય નહીં અને જેમાં પર્યાય વર્તમાન વિદ્યમાન છે એનો પણ જેનો વિષય નહીં. આહાહા ! શુદ્ધનયનો વિષય અભેદ ચૈતન્ય સ્વરૂપ એકરૂપ એકાકાર, અનેક નહીં, એક સ્વરૂપે ભગવાન જે શુદ્ધ ચિદાનંદ પ્રભુ છે, તે નિત્ય દ્રવ્ય છે. (શ્રોતાઃ એ તો શુદ્ધનય છે ?) હા, તે એક નય તે નિત્ય દ્રવ્ય છે. શુદ્ધનયનો વિષય, તે ત્રિકાળી દ્રવ્ય નિત્ય છે. સમ્યગ્દર્શનનો વિષય પણ એ ત્રિકાળી દ્રવ્ય છે. આહાહા ! ધરમની પહેલી શરૂઆત થતાં સમ્યગ્દર્શન જે શરૂઆત એનો વિષય નિત્ય દ્રવ્ય એકાકાર અભેદ છે. એ શુદ્ધનયનો વિષય કહો કે સમ્યગ્દર્શનનો કહો. અહીં જાણવાની અપેક્ષાએ લીધું છે તેથી નય લીધી છે. અને પ્રતીતમાં જાણવું નથી ત્યાં અભેદ એકાકાર નિત્ય દ્રવ્યને પ્રતીત કરે છે આરે... આવી વાતું પણ એ પ્રતીત છે એ જાણતી નથી. તેથી આંહી જાણવાની અપેક્ષાએ લઈને જે જ્ઞાનનો સમ્યક્–નિશ્ચય અંશ, અભેદ એકાકાર નિત્ય દ્રવ્યને જે વિષય કરે છે, તેને અહીંયા શુદ્ધનય કહેવામાં આવે છે. આહાહા !

તેની દૃષ્ટિમાં, કોની દૃષ્ટિમાં ? જે શુદ્ધનયનો વિષય અભેદ એકાકાર નિત્ય છે. તેના

વિષયમાં અભેદને એકાકારને નિત્ય દ્રવ્યને જોનારની દૃષ્ટિમાં ભેદ દેખાતો નથી. આરે ! તેની દૃષ્ટિમાં એમ કહ્યું ને ? જે વસ્તુ ત્રિકાળ જ્ઞાયક ચિદાનંદ પ્રભુ ધ્રુવ છે. એ સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યગ્દર્શનનો વિષય છે. સમ્યગ્જ્ઞાન એટલે આ નિશ્ચય સમ્યગ્જ્ઞાન, વ્યવહારે ય સમ્યગ્જ્ઞાન છે. પણ તેનો વિષય ભેદ ને નય છે. આહાહા !

અહીંયાં ત્રિકાળી જે વસ્તુ છે-ધ્રુવ છે ભેદ અને પર્યાયના આશ્રય વિનાની છે. એક નિત્ય ત્રિકાળી પ્રભુ એ શુદ્ધનયનો ધ્યેય વિષય હોવાથી, શુદ્ધનય તે અભેદને દેખે જાણે છે, તેથી તેની દૃષ્ટિમાં-અભેદને દેખનારા શુદ્ધનયની દૃષ્ટિમાં ભેદ દેખાતો નથી.

(શ્રોતાઃ આમાં સમજાણું નહીં કાંઈ) ફરીને કહીએ આ કયાં આપણે ? આહાહા ! વસ્તુ છે અખંડ એકરૂપ આત્મા એને દેખનારને, ભેદ દેખાતો નથી, કેમકે અભેદ ઉપર દૃષ્ટિ છે સમ્યગ્દર્શનનો વિષય ત્રિકાળી અભેદ છે. ઈ અભેદ સામાન્ય નિત્ય દ્રવ્યને, જે નય અથવા દૃષ્ટિ દેખે છે તેમાં ભેદ દેખાતો નથી, અભેદ દેખનારને ભેદ ક્યાં દેખાય ? ભેદ છે નહીં એમાં. આહાહા ! (શ્રોતાઃ ત્રિકાળીમાં ભેદ નથી ?) ત્રિકાળીમાં એકરૂપ પણ ગુણ ભેદ છે, પણ અભેદની દૃષ્ટિમાં એ ગુણ ભેદ દેખાતો નથી. આહાહા ! આવી વાતું બાપુ ! બહુ ઝીણી ! વીતરાગ મારગ બહુ ઝીણો.

કોઈ દિ ' સાંભળ્યો નથી ભાઈ અને આ બહારના કડાકૂટમાં કાં તો આ જગતની સેવા કરવી ને ફલાણું કરવું ને મરી ગયો ન્યાં કોણ સેવા કરતો તો ? પરની સેવા કરી શકું છું, એમ માનનાર આત્માને મારી નાખે છે, આત્માનું એણે ખૂન કર્યું છે. કેમકે આત્મા જ્ઞાન ને આનંદ સ્વરૂપ છે એ તો જાણનાર-દેખનાર છે એને પરનું કરવું છે ઈ એને સોંપ્યું તો એનો સ્વભાવ નથી, તેનો અનાદર કર્યો. હેં ? આહાહા !

અહીંયાં તો કહે છે. વ્યવહાર અભૂતાર્થ અસત્યાર્થ કહ્યો અને નિશ્ચય શુદ્ધનયને સાચો ને સત્યાર્થ કહ્યો ને ભૂતાર્થ કહ્યો. એનો આશય શું ? કે એનો આશય ઈ કે જેનો વિષય નથી અસત્યાર્થ છે તેને વ્યવહારનય કહે છે. ત્યારે કહે કે વ્યવહારનયનો વિષય નથી કેમ ? કે નિશ્ચયમાં અભેદને દેખનારને એમાં ભેદ દેખાતો નથી, માટે તેમાં ભેદ નથી. આહાહા ! વીતરાગના મારગના લોજિકો ન્યાયો બહુ અલૌકિક છે. આહાહા !

અત્યારે તો-સાંભળવું મુશ્કેલ પડી ગયું છે. આહાહા ! આવો સ્વભાવ ! ભગવાન પરમાનંદરૂપ પ્રભુ ! વીતરાગ મૂર્તિ આત્મા ત્રિકાળ ! એની દૃષ્ટિ કરતાં, અભેદને ને એકાકારને તે દેખે છે, તેથી તે અભેદમાં ભેદ દેખાતો નથી માટે એ અપેક્ષાએ વ્યવહારને જૂઠો કહ્યો છે. અભેદમાં ભેદ દેખાતો નથી માટે ભેદના લક્ષ કરનારને જૂઠો કહ્યો છે.

આરે ! આરે ! આહાહા ! આવો મારગ, એ દયા પાળવી, વ્રત કરવા, અભિમાન ! દાન કરવા લાખો-કરોડોના, એમ કહે તો સમજાયે ય ખરું, કાંઈક ? કરી શકે છે-એમ માને છે એને. આહાહા.. ! (શ્રોતાઃ કરી કે દિ ' શકે છે ?) કરી કે દિ ' શકતો 'તો ? (શ્રોતાઃ પરનું કોણ કરી શકે ?) એ પ્રભુ તો જ્ઞાનસ્વરૂપ છે ને ! એમાં તો પર્યાય એક અવસ્થા વર્તમાન ચાલે છે હલચલ ગતિવાળી એનો પણ પર્યાયનોય જેમાં અભાવ છે. આહાહા ! જે પર્યાય એનો વિષય કરે છે એ પર્યાયનો પણ એમાં અભાવ છે. આહાહા ! શું કહે છે આ. જે શુદ્ધનય જ્ઞાનનો અંશ છે અથવા

સમ્યગ્દર્શન જે સાચી પ્રતીતિ અંશ છે, એનો વિષય એ ત્રિકાળી ધ્રુવ છે અભેદ. એમ વિષય હોવા છતાં, તે પર્યાય એમાં નથી. પર્યાય–પર્યાયમાં છે ને અભેદ અભેદમાં છે! આહાહા! સમજાય એટલું સમજવું બાપુ! આ તો વીતરાગનો મારગ કોઈ અલૌકિક છે, દુનિયામાં ક્યાંય છે નહીં આ. આહાહા!

અને આ શરણ વિના એ જનમ મરણ નહીં મૂકાય પ્રભુ! આહાહા! એ ચોરાશી લાખની યોનિ, અજાણી યોનિયોમાં જઈને જન્મે, મરે, બાપુ! આહાહા! અરેરે! એ દુઃખના દરિયામાં પડે, અને એ દુઃખની વાતું શું કરવી? જેનાં નર્કના ક્ષણના દુઃખો, ભગવાન એમ વર્ણવે, નર્કનાં ક્ષણનાં દુઃખો કરોડો જીભે ને કરોડો ભવે ન કહી શકાય. એવું એ નર્કમાં ક્ષણમાં દુઃખ છે. એવાં એવાં તો તેત્રીસ સાગર સુધી ભોગવ્યું; એવું એક વાર નહીં પણ અનંતવાર તેત્રીસ સાગર ગયો. આહા! બાપુ તારા દુઃખને દેખી, દેખનારને આંસુ આવ્યા છે ભાઈ! તું અત્યારે બહારમાં રાજી ને ખુશી થઈને પડયો છો, બાપુ! તારા રસ્તા ક્યાંથી આવશે નાથ? આહા... હા!

આંહીયાં તો એક સમયની પર્યાય ને ગુણ ગુણીનો ભેદ, અને દયા–દાન–વ્રત–ભક્તિ પૂજાનો ભાવ એને જે જાણે તે વ્યવહારનય અને એ વ્યવહારનયનો વિષય તે, અને તેને આંહીયા જૂઠો કહ્યો. જૂઠો કેમ કહ્યો? કે અભેદ દ્રષ્ટિમાં ઈ દેખાતું નથી એથી તેની વિદ્યમાનતા બહારમાં હોવા છતાં, અભેદમાં વિદ્યમાન દેખાતો નથી, માટે જૂઠો કહ્યો. આહાહાહાહા! માટે તેની દ્રષ્ટિમાં, એમ છે ને? કોની દ્રષ્ટિમાં? કે જે જ્ઞાયક સ્વરૂપ ત્રિકાળ છે એને જે જોનાર શુદ્ધનય સમ્યગ્જ્ઞાનનો અંશ છે એ અભેદને એકાકાર નિત્યને દેખે છે, તેની દ્રષ્ટિમાં ભેદ દેખાતો નથી. આહાહાહા!

આવો ઉપદેશ કઈ જાતનો આ? હેં? આ તે વીતરાગનો મારગ હશે આવો. અરે બાપુ! ભાઈ! તને ખબર નથી. આહા... હા! આ સામ્યભાવ એ વીતરાગભાવ છે અને એ સામ્યભાવ ચારે અનુયોગોનો સાર છે અને એ સામ્યભાવ, કેમ પ્રગટ થાય? કે સામ્યભાવના સંપૂર્ણ સ્વભાવથી ભરેલો ભગવાન છે. એનો આશ્રય લેતાં સામ્યભાવ આવે, અને એ સામ્યભાવમાં સામ્યભાવની દ્રષ્ટિથી જ્યારે ત્રિકાળને જોવે છે તો તે અભેદ છે. શુદ્ધનયથી કહો કે વીતરાગભાવથી કહો. આહાહાહા!

વ્યવહારને જૂઠો ને અસત્ય કહ્યો એનું કારણ શું? આશય શું? કે નિશ્ચય જે સત્ય જ્ઞાન છે ને દ્રષ્ટિ જે છે એ ત્રિકાળ ને અભેદ ઉપર પડી છે ને અભેદને દેખે છે એથી તેમાં ભેદ દેખાતો નથી. તેથી તે ભેદને અવિદ્યમાન, અસત્ય કહીને વ્યવહારનયનો વિષય અસત્ છે, તેથી વ્યવહારનય અસત્ છે. આહાહાહા! તેની દ્રષ્ટિમાં ભેદ અવિદ્યમાન, અસત્યાર્થ કહેવો જોઈએ. છે? આહા!

આમાં તો ઘરે કાંઈ સાંભળે તો સમજાય એવું નથી એની મેળાએ, આ શું લખ્યું છે પણ આ? બાપુ આ તો મંત્રો છે, બાપા ભાઈ! આ તો ચૈતન્ય આનંદનો નાથ આનંદ મંદિર ચૈતન્ય રત્નાકર સ્વરૂપ ભગવાન અનંતગુણનો સાગર, અપરિમિત શક્તિઓનો સંગ્રહાલય, એવો જે ભગવાન આત્મા, એની દ્રષ્ટિને દેખતાં એમાં ભેદ ન દેખાય, માટે તે ભેદનો વિષય કરનાર નય, એને જુઠ્ઠી કીધી છે. આહાહાહાહા! શશીભાઈ! આવું છે.

એમ ન સમજવું કે ભેદરૂપ કાંઈ વસ્તુ જ નથી. હવે એમ કહે છે કે અભેદમાં ભેદ દેખાતો

નથી માટે ભેદને જૂઠો કહ્યો, પણ ભેદ વસ્તુ કોઈ છે જ નહીં, પર્યાય છે જ નહીં, ગુણીમાં ગુણનાં અનંત પ્રકારો છે જ નહીં, રાગ દયા દાનનો વિકલ્પ જ્ઞાનીને પણ આવ્યા વિના રહેતો નથી, એ નથી, એમ નહીં. સમજાણું કાંઈ... ?

એમ ન સમજવું કે ભેદરૂપ કાંઈ વસ્તુ જ નથી. જો એમ માનવામાં આવે તો તો જેમ વેદાંતમતવાળાઓ, વેદાંતમતવાળા સર્વવ્યાપક એક આત્માને કહે છે. ઈ ભેદરૂપ પર્યાયને અને ભેદરૂપ વર્તમાન અવસ્થાને અનિત્યને દેખી, છે ? એ અવસ્તુ માયાસ્વરૂપ કહે છે. એ વસ્તુ નથી માયા, યા... મા, તે નથી યા તે... મા નથી, એમ વેદાન્તવાળા કહે છે. આહાહા ! માયા છે એ તો એટલે કે એ નથી. યા મા એ... નથી. એમ વેદાન્તમતવાળા, પર્યાયને અને અનંતગુણોના ભેદને અને રાગાદિને અને અનેક દ્રવ્યને, નહિ કહેનારાઓ જો ભેદને વ્યવહારનય, નથી તો તો પછી આ ચીજ જ નથી, તો વેદાન્તમત થઈ ગયો. આહાહા !

આહા... ! આંહી તો ભેદને જૂઠો કહેવાનો આશય, અભેદની દૃષ્ટિમાં ભેદ દેખાતો નથી માટે જૂઠો કહ્યો છે. પણ વ્યવહારે વ્યવહારનો વિષય છે, એનો નિષેધ નથી. આહાહાહા ! અને વ્યવહારનો વ્યવહારે વિષય છે, એની શ્રદ્ધા પણ કરવી જોઈએ. પણ છતાં એ શ્રદ્ધા છોડવા લાયક છે. શ્રદ્ધા કરવા લાયક છે, છે એ અપેક્ષાએ. પણ એ શ્રદ્ધા છોડવા લાયક છે. આહાહા ! અને ત્રિકાળી ભગવાન જે આત્મા અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર એકરૂપે સામ્યભાવે પડેલો પ્રભુ એને જોનારને ભેદ દેખાતો નથી, માટે વ્યવહાર ને ભેદ ને પર્યાયને જુઠ્ઠી કહી, પણ એથી એમ ન સમજવું કે ગુણભેદ ને પર્યાય ને બીજા અનેક દ્રવ્યો આદિ નથી, એમ ન સમજવું, ભાઈ ! આહાહાહા !

અલૌકિક વાત છે બાપા ! આ કરોડો-અબજો રૂપિયા આપે તો ય મળે એવું નથી, આ ચીજ એવી છે. આહાહા ! અમૃતસાગર અંદર ઊછળ્યો છે અંદરથી. એની આ વાતું છે બધી. આહાહા !

જ્યાં અમૃતસાગરથી ભરેલો ભગવાન. અમૃત એટલે અતીન્દ્રિય આનંદનું અમૃતપણું. એનાથી પ્રભુ તું ભરચક્ક-છલોછલ ભર્યો છે એકરૂપ સ્વરૂપ. આહાહા ! એની જ્યાં દૃષ્ટિ થઈ અને એને જેણે વિષય બનાવ્યો, એ વિષયમાં તો ભેદ છે નહીં. એથી વ્યવહારને જૂઠો આ અપેક્ષાએ કહ્યો છે. પણ તદ્દન વ્યવહાર નથી જ એમ માને, તો વેદાંતમતવાળા જેવું અજ્ઞાન થઈને મિથ્યાત્વ થશે. આહાહા !

છે ? અવસ્તુ માયાસ્વરૂપ કહે છે અને સર્વવ્યાપક. વસ્તુથી એક, ગુણથી અભેદ. એ લોકો શું કહે છે ? કે વસ્તુથી એક અને અભેદ એમાં ગુણોનો ભેદ પણ નથી એ તો અભેદ છે નિત્ય. પર્યાય નથી એ તો નિત્ય જ છે. એક, અભેદ, નિત્ય ત્રણના અર્થ આ થયાં. કે વસ્તુ એક, ગુણ ભેદ નહીં, પર્યાય નહીં. સમજાણું કાંઈ... ? દરેક શબ્દમાં ગંભીરતા છે. ટીકાકારે પાઠમાં વ્યવહારને અભૂતાર્થ કહ્યો પાઠમાં. એની ટીકા કરી પ્રભુએ અમૃતચંદ્રાચાર્યે, એને સાદી ભાષામાં સમજાવવા આ પંડિતજી અર્થ કરે છે, જયચંદ્ર પંડિત ! આહાહા ! ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહેલ ! અહીંયાં તો આત્માનું જ્ઞાન સમ્યગ્દર્શન થાય, એ ગૃહસ્થાશ્રમમાં હોય તો ય મોક્ષમાર્ગી છે. અને સાધુ થઈને પંચમહાવ્રત પાળે, હજ્જારો રાણી છોડે, નગ્નપણું ને જંગલમાં રહે, પણ જેણે રાગનો-ભાવનો

કણિયો પણ આદરણીય માન્યો છે, એ સંસાર માર્ગે છે. આહાહાહાહા !

કેમકે રાગ પોતે સંસાર છે, શુભરાગ છે એ સંસાર છે, શુભરાગ છે દયા દાનનો એ ભવ છે, એ સંસાર છે, એ ભવ છે, ભવનો જેને પ્રેમ છે તે ભવાબ્ધિમાં રખડનારો સંસારી પ્રાણી છે. આહાહાહા !

મુનિ ! હજારો રાણી છોડી હોય, નગ્નપણું ધારણ કર્યું હોય, જંગલમાં વસતો હોય, પણ જેને અંતરમાં મહાવ્રત આદિના પરિણામ જે ઉત્પન્ન થાય રાગ, એ રાગને પોતે આદરણીય માને છે. આહાહા !! જેનો વિષય જ વ્યવહારનયનો રાગ છે તે જ માને છે અને એ રાગનું એકત્વપણું જેને માને છે એ સંસારમાર્ગે છે. અને છન્નુ કરોડ પાયદળના અને છન્નું હજાર સ્ત્રીઓના વૃંદમાં પડયો ચક્રવર્તી પણ આત્મા અભેદ ચિદાનંદનો અનુભવ છે. આહાહા ! એ મોક્ષને માર્ગે છે, ઓલો સંસારને માર્ગે છે. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

એ લોકો તો સર્વ વ્યાપક ' એક ' આંહી વજન ' એક ' છે. વસ્તુ તરીકે સર્વ વ્યાપક એક, ગુણ તરીકે ગુણોનો ભેદ નહીં અભેદ, પર્યાય તરીકે અવસ્થા નહીં ને નિત્ય, એવી શુદ્ધ બ્રહ્મને વસ્તુ કહે છે. એક, ગુણભેદવિનાની, પર્યાય વિનાની, શુદ્ધ બ્રહ્મને વસ્તુ કહે છે, એવું ઠરે.

જો ભેદ અને પર્યાય ન હોય તો વેદાંતમતવાળા જેવી દૃષ્ટિ મિથ્યાત્વની ઠરે. આહાહા ! વ્યવહારનો વિષય ભેદ-પર્યાય-રાગ છે એમ માનવું જોઈએ, માનવું તો જોઈએ. પણ એ માન્યતા હેય છોડવાલાયક છે. આહાહાહા ! અને અખંડ, અભેદ ચૈતન્ય વસ્તુ એનું જ્ઞાન કરીને પ્રતીત કરવી, એ ઉપાદેય છે. એ જ આદરણીય છે. અને એ સામ્યભાવ સ્વરૂપ ભગવાન એમાંથી પ્રગટ થયેલો સામ્યભાવ એ આનંદમય છે. તે મોક્ષને માર્ગે છે. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? આવી વાતું છે.

અને તેથી સર્વથા એકાંત શુદ્ધનયના પક્ષરૂપ સર્વથા. એટલે કે નિશ્ચય એક અભેદ જ છે અને ભેદ પર્યાય નથી તો સર્વથા એકાંત થાય છે. કથંચિત્ રીતે એમ કહેતા હોય કે ત્રિકાળની અપેક્ષાએ નિત્ય છે, પર્યાયની અપેક્ષાએ અનિત્ય છે. ગુણ ગુણીના ભેદ વિનાની અપેક્ષાએ અભેદ છે, પણ ગુણ ગુણીના ભેદનો ભિન્ન વિચાર કરે તો ભેદ પણ છે. તો તો કથંચિત્ નિત્ય અને કથંચિત્ અનિત્ય તો તો કથંચિત્ ધ્રુવ અને કથંચિત્ પર્યાય એમ સિદ્ધ થાય... પણ આ સર્વથા એકાંત શુદ્ધનયના પક્ષરૂપ મિથ્યાદૃષ્ટિનો પ્રસંગ આવે. આહાહાહા !

જો વ્યવહારનો વિષય ભેદ, પર્યાય, રાગ છે, અનેકપણું પણ છે, એકમાં અનેક ગુણ પણ છે, એવા અનેક ગુણને ન માને, પર્યાયને ન માને, ભેદને ન માને તો મિથ્યાદૃષ્ટિનો પ્રસંગ આવે છે વેદાંતમતની પેઠે. આહાહા !! આ તો વીતરાગ, સર્વજ્ઞ-કેવળી પરમાત્માએ જોયું તે મારગ છે. એનામાં કોઈ સર્વજ્ઞ નથી કે એણે જોયું શું છે ? ઈ તો કલ્પનાથી બધી વાતું નવી ઊભી કરી. આહાહા ! વેદાંત મતવાળાએ.

અત્યારે મોટો પક્ષ છે વેદાંતનો, મોટા મોટા અધિકારીઓ ને અમલદારો ને મોટા બધાય એ વેદાંત પક્ષમાં છે. મુસલમાનમાં ય એક પક્ષ છે એવો કીધું ને કાલ કહ્યું તું. એક સૂફી પક્ષ છે. સૂફી એના ફકીરો અનલહક્ક એક ખુદા છું, એમ માનનારા એ ફકીરને જોયા છે મેં એક ફેરે બોટાદ, વહોરવા બહાર નીકળ્યો 'તોને બે ફકીર ઊભા તા. આમ તો... ખસી ગયા બિચારાં એક તરફ

હતા ઉદાસ ! ઉદાસ ફકીર હતાં. પછી, મેં પૂછ્યું કે આ છે કોણ ? મુસલમાન એ સૂફી ફકીર કહેવાય.

કહે એ અનલહક્ક ! માનનારા-એક જ ખુદા છે એમ માનનારા, જેમ ઓલા એક આત્મા માનનારા છે એમ આ એકખુદા. અનલહક્ક ! અનલહક્ક ! એક હતો મનસુર એનામાં, એ અનલહક્ક ખુદા એક છે એમ માનતો 'તો દુનિયા વિરોધી પડીને ફાંસીએ ચડાવ્યો. ફાંસીએ ચડાવ્યો 'તો ત્યારે પણ બોલ્યો કે અનલહક્ક- ખુદા એક છે આવે છે એનામાં, બધું ઘણું સાંભળેલું છે ને પહેલેથી જ ઘણું જોયું દુકાન ઉપરેય અમે હતા ત્યાં બધા અમારે વેદાંતવાળા ઘણા ઘરાક હતા, આવતા. બ્રાહ્મણ હતો એક મોટો વેદાંતી, ઈ તો અમારો ગ્રાહક હતો. એ લોકોમાં આવે ત્યારે એને પગે લાગે ઘણાં માણસ. અમે ઉઘરાણી લેવા જાય ત્યારે બિચારો ખાટલો નાખીને (ઢાળીને) બેસે એ ગામ છે પાલેજ પાસે. એનું ઈ બધું તે દિ ' જાણ્યું 'તું બધું પણ બધું એક ને આને તે બધી સમજ્યા વિનાની વાતું !

આ તો સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરે.... આહાહા ! અનંત આત્મા જોયા, એકેક આત્મામાં અનંત ગુણ જોયા, એક-એક આત્મામાં એક સમયની અનંતી પર્યાય જોઈ. આહાહાહા !

માટે, અહીં એમ સમજવું. ઈ પહેલો જ્યાં કીધો 'તો ને ભાવાર્થ ? અહીં, એમ કીધું તું 'ને અહીં, એમ કેમ કહ્યું ? કે આ ઠેકાણે જે વ્યવહારને અસત્ કહ્યો છે, એનો અર્થ શું છે ? બીજે ઠેકાણે વ્યવહારને સત્ કહ્યો છે. એટલે ' અહીં ' શબ્દ અહીંયા વાપર્યો છે. આ ઠેકાણે વ્યવહારને અસત્ય કહ્યો ને નિશ્ચયને સત્ય કહ્યું, એનો આશય શું છે તે સમજાવ્યો, હવે ઈ લ્યે છે.

માટે અહીં, ફરીને લીધું જુઓ ! અહીં એમ સમજવું કે-આ સ્થાનમાં જે વ્યવહારને અસત્ય કહ્યો અને ત્રિકાળને સત્યાર્થ કહીને તે જ છે એમ કહ્યું. અહીં, આહા... હા ! આ ભાઈએ પ્રશ્ન કર્યો તો રાત્રેભાઈએ ' ववहारोऽभूदत्थो ' બીજે ક્યાંય છે ? હા, કીધું ને પદ્મનંદિપંચવિંશતિમાં છે ને એમાં છે. નિશ્ચય અધિકારમાં છે વ્યવહાર અભૂતાર્થ છે. પણ ત્યાં એ લીધું છે એણે ' ववहारोऽभूदत्थो भूदत्थो देसिदो दु सुद्धणओ.... भूदत्थमस्सिदो खलु ' યતિ-સંત મુક્તિને પામે ! યતિ લીધા ત્યાં આંહી સમ્યગ્દૃષ્ટિ લીધા છે.

(શ્રોતાઃ ત્યાં વ્યવહારને વ્યવહારે પૂજ્ય કીધો છે) એ પછી કહ્યું, વ્યવહાર પૂજ્ય છે વ્યવહારથી વ્યવહાર પૂજ્ય છે. તદ્દન વ્યવહાર વ્યવહારથી પૂજ્ય ન હોય તો તો પછી દેવ, ગુરુ-શાસ્ત્ર અને પગે લાગવું કે એ કાંઈ રહે નહીં. તેથી વ્યવહારે વ્યવહાર પૂજ્ય છે. વ્યવહારે તો જિનવાણી પૂજ્ય છે એ ન આવ્યું ? બીજા શ્લોકમાં. આહાહા ! અહીં એમ સમજવું કે-આંહી જે વ્યવહારને અસત્ય કહ્યો છે અને નિશ્ચયને સત્ય કહ્યો છે, માટે અહીં એમ સમજવું કે જિનવાણી સ્યાદ્વાદરૂપ છે. સ્યાદ્ નામ અપેક્ષાએ કહેનારી છે. અપેક્ષાથી, કઈ અપેક્ષા છે ઈ અપેક્ષાથી કહેનારી છે. આહાહા ! ત્રિકાળને નિત્ય માને કહે, પર્યાયને અનિત્ય કહે, આહાહા ! ગુણભેદ ને પર્યાયને વ્યવહારનો વિષય કહે, ત્રિકાળને નિશ્ચયનો વિષય કહે એ સ્યાદ્ કથંચિત્ આ રીતે કહેવામાં આવ્યું છે,

અને એનો અર્થ પ્રયોજનવશ એટલે ? કે આત્માના આશ્રયે જે સમ્યગ્દર્શન થાય અને આત્માને આનંદની પ્રાપ્તિ થાય, એવા પ્રયોજનને કારણે... આહા... ! પ્રયોજન તો સુખનું છે આનંદનું. તો ઈ આનંદનું પ્રયોજન સિદ્ધ કેમ થાય ? આનંદનું પ્રયોજન પ્રગટ કેમ થાય ? કે ઈ

" પ્રયોજનને વશે " આનંદને પ્રાપ્ત કરવાના હેતુએ, " નયને મુખ્ય ગૌણ કરીને કહે છે " અહીં. એ નિશ્ચયને, મુખ્યને નિશ્ચય કહીને તે સત્ય છે એમ કીધું. આહાહા ! ત્રિકાળ, ભૂતાર્થ વસ્તુ છે તે જ મુખ્ય છે, અને તેને નિશ્ચય, નિશ્ચય તો ત્રણેય દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય નિશ્ચય છે. કેમ કે સ્વ છે માટે નિશ્ચય ને પર છે માટે વ્યવહાર.

પણ, અહીંયાં એથી બીજી વાત લેવી છે. અહીંયા તો મુખ્ય જે ચીજ ત્રિકાળી છે તેને નિશ્ચય કહીને ' તે જ છે ' એમ કહીને, એને મુખ્યપણે સિદ્ધ કર્યું છે. અને પર્યાયને–ગુણભેદને ગૌણ કરીને ' છે છતાં ' ગૌણ કરીને તે ' નથી ' તેમ કહેવામાં આવ્યું છે. અભાવ કરીને નહીં, અહીં એમ નથી. આંહી અસત્યાર્થ કહ્યું પણ એનો અર્થ આવો નથી. કે ' નથી જ ' એમ નથી. ગૌણ કરીને ' નથી ' વ્યવહારનો વિષય અને વ્યવહાર એમ કહ્યું છે.

અરે આવું એકે એકમાં કોને નવરાશ છે ? એક તો સંસારના પાપના ધંધા આખો દિ ' આ રળવું ને ભોગ ને વિષય ને પૈસા ને દુકાનને સાચવવાને આ દાક્તરપણાના ને આ વકિલાતને... એકલા પાપના ધંધા આખો દિ ' હવે એમાં ધરમ તો ક્યાં 'ય રહ્યો, પુણ્યે ' ય ક્યાં ' ય રહ્યું. આહાહા ! પુણ્ય તો હજી ચાર પાંચ કલાક સત્ સમાગમ કરે સત્ સમાગમ કોને કહેવો ? એને ઓળખે અને એનો સમાગમ કરે, વાંચન બે ચાર પાંચ કલાક કરે તો પુણ્યે ય થાય, પુણ્યે ય થાય. આહાહા ! ધરમ તો પછી.

(શ્રોતાઃ) ધરમ તો બહુ કઠણ કરી દીધો છે.

(ઉત્તરઃ) વસ્તુ એવી છે બાપુ.

(શ્રોતાઃ) રૂપિયા ગરીબોને આપે એટલે પુણ્ય થાય.

(ઉત્તરઃ) ધૂળમાં ય નહીં. કરોડો આપેને, વિશેષમાં તો એવું છે કે આ કરોડ મેં આપ્યા, મારા માનીને આપ્યા છે તે મિથ્યાદૃષ્ટિ મિથ્યાત્વ સેવે છે. કહો મહાન પાખંડ સેવે છે પૈસો છે જડ અજીવ, ભગવાન આત્મા જીવ. તે અજીવ મારા છે એમ માનીને આપે તો એ મિથ્યાત્વને સેવે છે. ભલે અંદર રાગની મંદતાનો કોઈ ભાવ હો, તો મિથ્યાત્વસહિત એને પુણ્ય બંધાય પાપાનુંબંધી. આહાહા ! આવું છે.

(શ્રોતાઃ પૈસા કોઈના નથી ને હું આપું છું !) આપું છું એમ કીધું ને ? આપી શકે છે ક્યાં ઈ ? પર ચીજને લઈ શકે કે છોડી શકે ઈ આત્મામાં છે જ ક્યાં ? એનામાં ગુણ તો (છે એક) ત્યાગ ઉપાદાન શૂન્યત્વ શક્તિ એનો ગુણ તો એવો છે, પ્રભુનો ચૈતન્યનો કે પરનો ત્યાગ કે પરનું ગ્રહણ, એનાથી તો રહિત એનો સ્વભાવ છે. પરનો ત્યાગ કરું ને ગ્રહણ કરું એ સ્વરૂપમાં છે જ નહીં. આહાહા ! આવું છે. દુનિયાથી તો વિરુદ્ધ છે ભઈ !

(શ્રોતાઃ તો ગુરુદેવ ઈ કઈ રીતે આપી શકે આ પૈસા મારા નથી, હું આપી શકતો નથી, હું લઇ શકતો નથી, તો કઈ રીતે ઈ વ્યવહાર કેમ ચાલે ?) કોણ કહે છે ? વ્યવહાર તો ઈ વિકલ્પ આવ્યો એ વ્યવહાર છે. વિકલ્પ આવ્યો એ વ્યવહાર, એ પણ હેય છે. આ તો જુદી જાત છે બાપા વાતું ! આહાહા ! ત્રણલોકના નાથ, વીતરાગ પરમાત્મા. આહાહા ! અકષાયી કરુણાથી પરમાત્મા જગતને કહે છે. અકષાયી કરુણા હોં ! હેં ! આહાહા ! ભગવંત્ ! સાંભળ તારા ઘરની વાત પ્રભુ ! આહાહાહાહા ! તારી પ્રભુતા પૂરણ છે તેને દેખનારી નયને સાચી કહીએ છીએ. કેમકે સાચો

પૂરણ સત્ય સાહેબ પડયો છે, આહા ! અને ભેદને અને પર્યાયને, દયાદાનના વિકલ્પને જે નય જાણે છે તે નયને અમે જુઠ્ઠી કહીએ છીએ, ગૌણ કરીને જુઠ્ઠી કહીએ છીએ. આને મુખ્ય કરીને સત્ય કહીએ છીએ. આહાહાહાહા !

આપણે તો આ આવી ગયું છે. આ બધું પણ, આ લોકો માટે રામજીભાઈ કહે... (શ્રોતાઃ અમારે માટે છે) હેં ? તમારે માટે ! આહાહા ! આ તો વિષય અલૌકિક છે બાપા. આહા ! અતીન્દ્રિય આનંદ આદિ અનંતગુણનું એકરૂપ એવું જે દ્રવ્ય નિત્ય, તે જેનો વિષય છે દર્શનનો અથવા શુદ્ધનયનો, આહાહા ! તેને અહીંયાં સત્ય કહીને, ભૂતાર્થ તે જ છતો પદાર્થ છે. અને ભેદને-પર્યાયને અવિદ્યમાન કહીને નથી કહીને, જૂઠો છે એમ કહ્યું. આહાહા ! એનો આશય આ. કે અભેદમાં દૃષ્ટિ પડતાં, ભેદ દેખાતો નથી. માટે તે ભેદને અવિદ્યમાન કહેવામાં આવે છે. આહાહાહાહા !

પ્રયોજનવશ ! સુખ ને શાંતિની પ્રાપ્તિના હેતુએ, આહાહાહા ! અતીન્દ્રિય સુખની પ્રાપ્તિના વશ, પ્રયોજનવશ, પ્રયોજન જીવને સુખનું છે. જીવને આનંદ પ્રાપ્ત થાય, સુખ પ્રાપ્ત થાય એ એનું પ્રયોજન છે. એ પ્રયોજનને વશ, જેનાથી આનંદ પ્રાપ્ત થાય, એવા ત્રિકાળી ભૂતાર્થને સાચો કહ્યો અને જેના આશ્રયે આનંદ ન થાય પણ દુઃખ થાય એવા ભેદને પર્યાયને વ્યવહાર ગણીને અસત્ય, ગૌણ કરીને અસત્ય કહ્યો. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? આહાહા ! આવું છે. પોણો કલાક તો થઈ ગયો ! આમાં તો યાદ કેટલું રહે આમાંથી ?

હવે કહે છે પ્રયોજનવશ નયને મુખ્ય ગૌણ કરીને કહે છે. અહીં ! અહીં હોં ! અહીંયા ! હવે એમ કેમ કહ્યું ? કે પ્રાણીઓને ભેદરૂપ વ્યવહારનો પક્ષ તો અનાદિકાળથી જ છે. આહાહાહા ! ગુણભેદ, પર્યાયની દૃષ્ટિ પર્યાય ઉપર દૃષ્ટિ. ભલે ઈ એક સમયની પર્યાયને ઈ જોઈ શકે નહીં, કારણ એક સમયની પર્યાય ને જોવા જાય તો ઉપયોગ સૂક્ષ્મ ઘણો થઈ જાય, પણ એની દૃષ્ટિમાં દ્રવ્યસ્વભાવ નથી, તેથી તેને દૃષ્ટિમાં પર્યાય છે એમ કહેવામાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ ? આહાહાહા !

નહિ તો પર્યાય છે તો એક સમયમાં અનંતી, અનંતગુણની. પણ ઈ અનંતગુણની અનંતીપર્યાયની મુદત એક સમયની. હવે એક સમયની મુદતની પર્યાયની દૃષ્ટિ કરવા જાય તો તો એક સમય પકડાય જાય તો તો ઉપયોગ થઈ ગયો શુદ્ધ. પણ... એને દૃષ્ટિનો વિષય જે ત્રિકાળ છે એ નથી, એથી તેની દૃષ્ટિ ભેદ ને પર્યાય ઉપર છે, તેથી પર્યાયદૃષ્ટિવાળો કહેવામાં આવે છે. આહાહાહાહા !

પ્રાણીઓને, આંહી પ્રાણીઓ શબ્દે બહુવચન લીધાં. ઘણાં પ્રાણીઓને તો, ભેદરૂપ વ્યવહારનો પક્ષ અનાદિકાળથી જ છે એ તો. આહાહાહા ! એક વાત. ભેદરૂપ વ્યવહારનો પક્ષ, આશ્રય-અવલંબન, એ જ છે એવો પક્ષ તો અનાદિનો છે. અને એનો ઉપદેશ પણ બહુધા ઉપદેશ ‘ પણ ’ એમ કેમ કહ્યું ? કે એક તો આ અને બીજું આ. એક તો અનાદિનો એને ભેદરૂપ વ્યવહારનો પક્ષ છે એક, અને એનો ઉપદેશ પણ બીજું, પણ તેથી લેવું પણ બીજું. બીજો બોલ આ પણ છે એની હારે કે બહુધા સર્વ પ્રાણીઓ-ઘણાં સર્વપ્રાણીઓ આત્માઓ પરસ્પર ઉપદેશ કરે છે, એ જ કરે છે. દાન કરવું વ્રત કરવા-વ્યવહાર કરવો તપ કરવા, પૂજા કરવી, એ કહેનારા

કહે છે ને સાંભળનારા ખુશી થાય છે. પરસ્પર વ્યવહારનો ઉપદેશ કહેનારા બધાં ઘણાં આવા છે. કહો સમજાણું કાંઈ... ?

ઓલા કહેનારા કહે કે... નિશ્ચય, નિશ્ચય વાતું કરે પણ વ્યવહાર વિના નિશ્ચય થાય ? એમ કરીને વ્યવહાર વ્રત કરો તપ કરો દાન કરો સેવા કરો, પાંજરાપોળ બનાવો, ભૂખ્યાને આહાર દો, તરસ્યાને પાણી દો, રોગીને ઔષધ દો, રહેનારને સ્થાન આપો, એવો ઉપદેશ અજ્ઞાનીઓ કરે છે અને સાંભળનારાઓ એને પ્રસન્ન (પસંદ) કરે છે. અહાહા !

પહેલો બોલ તો ઈ લીધો કે ભેદનો પક્ષ અનાદિનો છે અને એને ઉપદેશકો પણ એવા જ મળે છે બધા. આહાહાહાહા !

ઉપદેશ પણ બહુધા, બહુધા, સર્વ પ્રાણીઓ પરસ્પર કરે છે. માંહોમાંહે એ જ વાતું અને એ જ વાતની પુષ્ટિ કરે છે બસ. આહાહા ! સેવા કરવી જોઈએ, દુઃખીને, દુઃખી પ્રાણી છે એને દેખીને અનુકંપા ન આવે અને અનુકંપા આવે તો એને આહાર પાણી દેવાનો ભાવ ન થાય ? માટે કરવું જ જોઈએ. (શ્રોતાઃ પર સેવા તો ગહન વિષય છે) ધૂળેય નથી, પર સેવા એટલે આત્માની સેવા. પર એટલે પ્રધાન એવો ભગવાન આત્મા એની સેવા. પર એટલે આ નહીં. આહાહા !

ઈ ઈ એનો જ અર્થ કર્યો. પૂર્ણાનંદના નાથની સેવા સ એવ, સેવા એટલે સ એવ, સે.. વા, સ એવ. ત્રિકાળી આ જ તે આત્મા પૂર્ણાનંદ એની પ્રતીત ને સેવા દુર્લભ છે. આંહી તો વિષય બધો ફેર છે.

એવું છે વસ્તુ સ્વરૂપ એવું છે (શ્રોતાઃ આ સેવા યોગ્ય આત્મા જ) હા... ! અરે ! આંગળીને હલાવી શક્તો નથી ને પ્રભુ. જુઓને આ તો જડ છે. આ હાલે છે ઈ એને કારણે આ તો (આંગળીઓ) તો જડ છે. આત્મા એને હલાવી શકે એમ માનવું એ મિથ્યાભ્રમ છે અજ્ઞાન છે અને એ બીજાને દવા આપે ને આહાર આપે ને.

(શ્રોતાઃ દાક્તરોએ દર્દીઓને ભૂંગળી મૂકવી કે નહીં ? નાડી જોવી કે નહીં ?) કોણ જુએ છે ? એને વિકલ્પ આવે ફક્ત, એ ક્રિયા તો જડની છે. દુનિયાથી જુદી જાત છે બાપા વીતરાગનો મારગ. આહાહા ! પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ ! આહાહા ! સર્વજ્ઞ ! સાક્ષાત્ બિરાજે છે પ્રભુ ! મહાવિદેહ સીમંધરભગવાન તો બિરાજે છે, મહાવિદેહમાં. આહાહા ! આ એની આ વાણી છે બધી. કુંદકુંદાચાર્ય ત્યાં ગયા ’તા ત્યાંથી લાવ્યા, આ એની વાણી છે. આહાહા ! ભગવાનનો આ સંદેશ છે પ્રભુ ! આહાહા ! તારી પૂરણ પ્રભુતાને સંભાળ ! પ્રભુ એમાં તને આનંદ આવશે... તું પર્યાય ને રાગ ને પરની સંભાળ કરવા જઈશ પ્રભુ તને દુઃખ થશે, રાગ થશે દુઃખ થશે. આહાહા !

એમ પ્રભુનું ફરમાન છે. ત્રણ લોકના નાથની આ આજ્ઞા અને હુકમ છે. પ્રભુ ! તારે સુખનું પ્રયોજન છે, તો સુખનું પ્રયોજન તો પ્રભુ, જેમાં સુખ છે તેમાં દૃષ્ટિ આપ તો સુખ થશે. આ સુખ એમાં છે ? પરની સેવામાં સુખ માને છે તે એ તો રાગ છે, રાગ છે તે દુઃખ છે. આહાહા ! આકરું કામ છે બાપુ !

બહુધા પ્રાણીઓ પરસ્પર કરે છે. જોયું ? પરસ્પર કરે છે. કહેનારાઓ પણ સંખ્યામાં ઘણાં,

સાંભળનારાઓ સંખ્યાઓમાં ઘણાં. પ્રાણભાઈ ! આ પ્રાણ છે હોં. ઓલા પ્રાણ તો બધાં ખોટાં છે આ બધા. આહાહા ! ચૈતન્યના ભાવપ્રાણ આનંદના પ્રભુ ! એને સત્ય કહીને તે જ છે એમ સિદ્ધ કર્યું અને પર્યાય, રાગાદિ ' છે ' છતાં તેને અસત્ય કહીને જુઠો કરીને ગૌણ કરીને ' નથી ' એમ કહ્યું. એનો હેતુ આ કે સુખનું પ્રયોજન તને હોય, તો તારે દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ દેવી પડશે, અભેદ ઉપર દૃષ્ટિ દેતાં તને સુખ પ્રગટશે. ભેદ અને પર્યાય ઉપર દૃષ્ટિ આપતાં પ્રભુ તને રાગ થશે, તને દુઃખ થશે તું દુઃખની આકુળતામાં વેદાઈ જઈશ પ્રભુ. આહાહા !

બે થયાં. હવે " જિનવાણીમાં પણ વ્યવહારનો ઉપદેશ શુદ્ધનયનો હસ્તાવલંબ જાણી ઘણો કર્યો છે. " આહાહાહા ! કેમ કે નિશ્ચય સ્વરૂપ જે ભગવાન આત્માનું દર્શન જ્ઞાન થાય, ચારિત્ર એની સાથે વ્યવહાર હોય. છે દયા ને દાન ને વ્રતનો એવો વ્યવહાર હોય છે, એનો ઉપદેશ વ્યવહારનો પણ ભગવાને ઘણો કર્યો છે. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

સમકિતના આઠ આચાર, જ્ઞાનના આઠ આચાર, ચારિત્રના આઠ આચાર વ્યવહાર એ બધાનું વર્ણન ભગવાને કર્યું છે. છે એમ કહ્યું છે. સમજાણું કાંઈ ?

પણ... ઈ જિનવાણીમાં જે ઉપદેશ આ વ્યવહારનો આવ્યો. આહાહાહાહા ! હસ્તાવલંબનો અર્થ નિમિત્ત લેવો સહાયકનો અર્થ હારે છે એમ લેવું; નિશ્ચયની હારે એવો વિકલ્પ રાગનો હોય છે, એમ નિમિત્ત તરીકે સહચર તરીકે જાણીને એવો ઉપદેશ વીતરાગની આજ્ઞામાં વ્યવહાર આજ્ઞામાં આવ્યો છે. પણ એનું ફળ સંસાર છે.

(શ્રોતાઃ ઉપદેશમાં સાધન સાધ્ય કહ્યું.) ઈ સાધન સાધ્ય કહ્યું. પણ નિમિત્ત સાધનનું જ્ઞાન કરાવ્યું છે. સાધન તો એક જ છે. ઈ જ કીધું આ, જે સાધન વિકલ્પ હોય છે એનું જ્ઞાન કરાવવા, એને વ્યવહારનો ઉપદેશ સ્થાપ્યો, પણ છે એનું ફળ સંસાર. આહા... હા !

વિશેષ કહેશે... (પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)